

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ОТЕЦ ПАИСИЙ”

9395 с. Овчарово, общ. Добричка, обл. Добрич

Утвърдил:

Галина Костова

Директор на ОУ „Отец Паисий”

с. Овчарово

М Е Х А Н И З Ъ М

ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ

В ОУ „ОТЕЦ ПАИСИЙ” С.ОВЧАРОВО

І.ДЕФИНИЦИЯ

Доколко училището е отговорно за проявите и нарастването на тормоза и агресията? От една страна, училището като институция, отразява обществените условия – зараждането на агресията често е заложена във него (разпадане на семейства, различни възпитателни стилове, различен интелект или материално благосъстояние). В този случай училището се превръща в арена на отиграване на социални конфликти и проблеми.

От друга страна „училището” е определяща и оценяваща институция, създаваща неравност /деление, йерархия,определяща за „успеха” или „провала” на отделния ученик/. По този начин самата институция, неизбежно създава условия, които могат да предизвикат агресивно поведение. Това ни изправя пред въпроса – какво може училището да направи в посока превенция и редуциране на агресивното поведение; какво могат да направят учителите и дали те от своя страна са подготвени да се изправят пред този проблем /дали имат образование, квалификация, инструментариум/. От решаващо значение е взаимодействието между трите главни действащи лица – учители, ученици и родители и техните начини на свързване един с друг, които могат да варират – от партниране през конфликти и борба, за това кой е по-добрият родител /или по-добрият възрастен до изключване на другата страна. Едно добро партниране редуцира и може да бъде превантивно спрямо тези прояви, защото създава обща рамка, общи правила, единомислие на възрастни, сигурност, стабилност. А едно лошо партниране само по себе си е достатъчно условие за засилване на проявите на агресия, вътрешно конкуриране, създаване на конфликти, възможности за манипулация от страна на учениците и т.н.

Агресивните прояви и насилието сред подрастващите са тясно свързани с условията, които пораждат конфликти в социалната среда. В българското училище в последните години се наблюдава тенденция към засилване на агресивните прояви.

Насилието на учениците в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на тези, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението е „тормоз”.

Тормозът е форма на насилие, която се определя като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група.

Ключови в разбирането за тормоза са следните **характеристики** на това поведение:

- Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
- Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Типичните младежки форми на насилие и тормоз са: телесна повреда; заплашване; принуда; изнудване и грабеж; противозаконно унищожаване или нанасяне на щета на чужда движима или недвижима вещ.

Проявите на тормоз в училище най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

- **Физически тормоз** - блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;
 - **Вербален тормоз** - подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;
 - **Психичен тормоз** - подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;
 - **Социален тормоз** - избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране.
- :
- **Виртуален тормоз**- Тук спада разпространяването на обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронна поща, Skype или Facebook; разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават; снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видео в интернет или други канали без негово съгласие, на слухове, клюки и заплахи в социалните мрежи, крадене на самоличност и др.

Факторите, които провокират тормоз, агресия или насилие в ученическата общност са:

- Вътреличностната агресивност на самите ученици, зависеща от индивидуалните им особености. Тя се обостря по време на кризата на юношеския период;
- Предшествашъ жизнен опит на учениците, свързан с проява на агресия и насилие или наблюдаване на подобно действие;

- Непознаване на методи на ненасилствено разрешаване на конфликти;
- Традиции в училищната общност, провокиращи и стимулиращи агресия и насилие;
- Драстична промяна в ценностната система, при която стойности като солидарност, готовност за оказване на помощ или съчувствие са изтласкани на заден план.

Според чл.7 ал.1 и ал.2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

II. МЕРКИ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В ОУ „Отец Паисий” с. Овчарово.

- **Осъзнаване и оценка на проблема.**
 - .1. Оценката на тормоза в ОУ „Отец Паисий” се организира от ръководството на училището със съдействието на Училищния координационен съвет /УКС/ за справяне с насилието в началото и в края на всяка учебна година с цел определяне на формите и видовете тормоз, участниците в тормоза и местата, където най-често се случва.
 - .2. Провежда се чрез анкета от класните ръководители до 3 седмици от началото на учебната година и до три седмици преди края на учебната година.
 - .3. Резултатите се обработват в десетдневен срок от УКС за справяне с насилието
 - .4. След обобщаване на резултатите от изследването, УКС запознава педагогическия персонал на училището с оценката на проблема на Педагогически съвет, а непдагогическия персонал – на Общо събрание.
 - .5. На базата на извършената оценка се изготвя план за противодействие на училищния тормоз от УКС за справяне с насилието, който се актуализира всяка година до края на месец октомври.
- **Дейности за предотвратяване на училищния тормоз.**
- **Създаване на координационен съвет, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза.**
 Председател: Детелина Лазарова – ст.учител начален етап
 Членове: Радка Обрешкова – ст.възпитател прогимназиален етап
 Надежда Иванова – ст. възпитател начален етап

Дейности на ниво клас/класна стая

- .1. С цел създаване на пространство, в което се говори открито за тормоза:
 - В часа на класа всеки класен ръководител използва формите на групова работа, дискусия, решаване на казус, споделяне на опит за разясняване на проблема за същността и видовете тормоз между учениците;
 - Учителите по БЕЛ, история и цивилизация, география и икономика планират теми от учебното съдържание за работа и анализ по проблема насилие, ценностите, социалните роли, функциониране на институциите;
 - Родителите се поканват за участие в тези занятия.
- .2. Класните ръководители провеждат перманентни разговори с родителите в индивидуални или групови срещи за това какво е тормоз и какви са преживяванията на извършителя и потерпевшия, дали той се чувства унижен или заплашен.
- .3. Всяка паралелка заедно с класния ръководител изработва общи правила на поведение в училище.
- .4. Класният ръководител, заедно с учениците изработва процедура, описваща мерките в случай на нарушаване на правилата.

Дейности на ниво училище

- .5. Със заповед на Директора на ОУ е създаден УКС за справяне с насилието, който да планира, проследява и координира усилията за справяне с училищния тормоз.
- .6. УКС за справяне с насилието, съгласувано с класните ръководители договаря единен механизъм с ясно разписани отговорности, за предотвратяване и реагиране при проява на тормоз и насилие в училище.
- .7. УКС за справяне с насилието, съгласувано с класните ръководители обобщава всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулира общоучилищни ценности и правила, които стават част от училищната политика.
- .8. Комисията за актуализиране на Правилника за дейността на училището разработва промени в него, произтичащи от настоящия механизъм, предлага ги за обсъждане и приемане на ПС.
- .9. Всички учители предлагат на УКС мерки за изработване на процедура за усъвършенстване на системата на дежурство с оглед на това да бъдат обхванати местата, където при етапа на оценка е установено, че се извършва тормоз.

- .10. УКС за справяне с насилието организира и провежда подкрепящо обучение на класните ръководители на тема:”Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го, какво можем и искаме да направим и как да го направим?”.
- .11. Директорът планира обучения за повишаване квалификацията на учителите в областта за справяне с училищния тормоз.
- .12. Провеждане на колективни и индивидуални срещи с цел информиране от класните ръководители „Какво е насилие и тормоз и как да го разпознаваме?”.
 - Сред родители на родителски срещи и в приемното време на класния ръководител;
 - Сред ученици в часа на класа и в приемното време на класния ръководител.

Дейности на ниво общност

- .13. Класните ръководители съдействат на УКС за подобряване на комуникацията и взаимодействието между училищната и родителската общности;
- .14. УКС за справяне с насилието,съгласувано с директора на училището осигурява реални партньорства с външни за училището организации, служби и специалисти:
 - Дирекция „Социално подпомагане” – Отдел „Закрила на детето”
 - Комисията за БППМН
 - МВР- Детска педагогическа стая

III. ПРОЦЕДУРИ И АЛГОРИТЪМ ПРИ УСТАНОВЕН ТОРМОЗ МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ.

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Отговорни лица
Ниско нарушаване на правилата	Прекратяване – изтъкване на нарушеното правило – налагане на съответната	Учител, дежурен учител, кл. р-л
Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата ръководител	последица Протокол за тормоз- възстановяване на щетата, преценява се дали е необходимо да се разговаря с родителите.	класен
Сериозно-злоупотреба със съвет сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето,	Насочване към МКБППМН и полицията, ОЗД по силата на координационния механизъм; Протокол за тормоз	Координационен

телесния интегритет, както на детето-жертва, така и на детето-извършител -среща с родителите -включване на учениците в допълнителни програми.

IV. ДЕЙСТВИЯ ЗА СПРАВЯНЕ С УСТАНОВЕН УЧИЛИЩЕН ТОРМОЗ В ОУ „ОТЕЦ ПАИСИЙ” С.ОВЧАРОВО.

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от *учителите*, а някои от *самите деца*. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. Важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между учениците. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на учениците, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват.

Ако се касае просто за приятелска игра *учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят.*

Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат действия.

1. Прекратяване на ситуацията на тормоз.

Задължение на всеки учител/служител е да се намеси, за да прекрати ситуацията на тормоз, на която е станал свидетел, като:

- В случай на физически тормоз учениците трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;
- Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на насилника и други деца, защото това може да урони неговото достойнство. Важно е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение.
- Честа спонтанната реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата” и наказване на „насилника”. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от състрадание, за да може то да развие това чувство към другите. Защото липсата на състрадателност е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз.

2. Реакции спрямо ученика, упражнил тормоз.

2.1. Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата. Той се прилага от класният ръководител.

- Учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, показва ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че хората правят грешки, които следва да бъдат поправени, без да се налагат наказания;
- Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си. С това негово решение трябва да се съгласи и потърпевшият от тормоза ученик;
- Класният ръководител изслушва ученика, упражнил тормоза в отсъствието на потърпевшия ученик;
- След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на учениците и дава обратна връзка;
- Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители, които също могат да подпомогнат работата му като наблюдават ученика във взаимоотношенията му с другите ученици.

2.2. При повтаряне на едни и същи нарушения на правилата се прилага подходът за възстановяване на щетата, уведомяване на класния ръководител и УКС, като се съставя протокол за тормоз.

- Класният ръководител уведомява родителите за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;
- Разговорът се провежда в партньорски взаимоотношения, като се предоставя отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;
- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другия ученик от тяхна страна само ще задълбочат конфликтите;
- От разговора могат да бъдат извадени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;

2.3. при много сериозно ниво на тормоз – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на ученика-жертва, така и на ученика-извършител се уведомява Дирекция социално подпомагане – Отдел закрила на детето, Държавната агенция за закрила на детето или МВР.

- Учителят или служителят, станал свидетел на подобен тормоз, ако не може да се справи сам е длъжен да потърси помощ от дежурния в училището или други лица, намиращи се в района на инцидента;
- След прекратяване на физическия контакт между лицата, свидетелят на тормоза уведомява директора на училището и регистрира ситуацията на насилие в единния регистър на училището;
- Директорът свиква УКС за справяне с тормоза и уведомява отдела за „Закрила на детето” по местоживеене, инспектор ДПС, комисията за БППМН, РИО и полицията;
- УКС за справяне с тормоза обсъжда ситуацията на свое работно заседание и съставя протокол за тормоз, уведомява класния ръководител и родителите на учениците.

3. Реакции спрямо ученика, който е обект на тормоз

Работата с ученици, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

- Важно е класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден, за да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;
- Погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстници;
- При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се остави то само да определи какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;
- Подчертава се поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
- Никога не трябва да се предлага среща между дете, жертва на насилие и неговия мъчител с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последствия;
- Класният ръководител наблюдава детето в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

4. Реакции спрямо наблюдателите

- Класният ръководител изтъква тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;
- Убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая.
- Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо тормозеното дете.

V. УЧИЛИЩНА СИСТЕМА ЗА НАСОЧВАНЕ КЪМ ДРУГИ СЛУЖБИ

1. Регистриране на ситуации на тормоз

- Създава се регистър на училището за регистриране на случаи на тормоз между учениците.
- Всяка ситуация на тормоз се регистрира и описва от учителя, който я е наблюдавал с цел да се проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция. Регистърът съдържа следните реквизити: „дата“, „участници“, „клас“, „предприети мерки“, „подпис“.
- Този регистър се съхранява на достъпно място в учителската стая.
- Класните ръководители следят за вписаните в регистъра случаи и предприемат съответни мерки като взаимодействат с родителите на ученика и с учители.
- В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни.

2. Включване на родителите

- Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;
- В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;
- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;
- От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат

3. Насочване към други служби.

В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето“.

Като първа стъпка се уведомява директора на училището, който е задължен да уведоми съответния отдел „Закрила на детето“, комисията за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

В тази връзка е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на социалните работници от отдел „Закрила на детето“. Социалният работник е професионалистът, който маже да проучи ситуацията, в която се намира

детето, условията, при които живее, родителския капацитет и при необходимост да предприеме мерки, които да подпомогнат детето и семейството като цяло.